

Злагода Ольга Валеріївна, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ФАКТІВ ВИКРАДЕННЯ ЛЮДЕЙ

У демократичних державах права та свободи людини визнаються найвищою соціальною цінністю. Для їх гарантування функціонує система державних інституцій, покликаних забезпечувати належний рівень правового захисту. В Україні відповідно до Конституції найбільшу соціальну цінність в державі є визнання право людини на життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку [1]. Цей конституційний принцип зобов'язує державу, її органи і посадових осіб вживати всіх можливих заходів щодо виявлення фактів викрадення людей, при будь-яких обставинах.

Україна не є винятком у дотриманні прав і свобод людини: у державі створено низку правоохоронних та інших органів, діяльність яких спрямована на охорону прав і свобод громадян. Водночас у будь-якому суспільстві трапляються випадки їх порушення. Проте, право кожного на життя охороняється законом [2]. На превеликий жаль під час війни на території право надане кожному громадянину порушується щоденно. Одним із найбільш небезпечних та резонансних проявів є незаконне позбавлення волі та викрадення людини. Такі злочини істотно обмежують можливості особи щодо реалізації широкого спектра її прав та законних інтересів, а також нерідко створюють пряму загрозу життю й здоров'ю потерпілого [3, с. 2].

На сучасному етапі ключову роль у виявленні та розкритті злочинів, пов'язаних із викраденням людей, відіграють Національна поліція України та Служба безпеки України.

За даними Генеральної прокуратури України, за 2025 рік зареєстровано за ст. 146 КК України [4] 366 випадки незаконного позбавлення волі або викрадення людини, з них 8 випадків щодо малолітніх та 54 факти вчинених працівниками влади. На квітень 2026 року таких фактів вже більше 200, особливо зростають випадки вчинення даного злочину представниками влади ст. 146-1 КК України [5].

З огляду на стрімке зростання кількості таких злочинів, їхню латентність, високий рівень організованості, складність у розкритті та розслідуванні, а також значну протидію слідчим діям та оперативно-розшуковим заходам, постає нагальна потреба у розробленні та впровадженні в правоохоронну практику сучасних, науково обґрунтованих і перевірених методів та засобів, спрямованих на максимально ефективне попередження й розслідування зазначених правопорушень.

Розглядаючи більш детально злочини, пов'язані з викраденням людей, необхідно звернути увагу на місця їх вчинення: житлові приміщення (квартири, приватні будинки, дачі); робочі місця (підприємства, установи, організації); відкрита місцевість (площі, вулиці, парки, сквери); транспортні засоби (власний та громадський транспорт); місця дозвілля та відпочинку (розважальні заклади, бази відпочинку, готелі, орендовані квартири, кафе, бари, ресторани); спортивно-оздоровчі комплекси (оздоровчі центри, фітнес-клуби, сауни, SPA); тимчасово окуповані та прифронтові території (місцеві особи та українські військові, яких викрадають з метою взяття в полон). Взаємодія оперативних підрозділів Служби безпеки України з Національною поліцією України під час організації розшуку осіб передбачається на законодавчому рівні спільним наказом [6].

Суттєво змінюється і обстановка вчинення кримінального правопорушення. Вона характеризується високим рівнем нестабільності, обмеженим доступом до місця події та неможливістю оперативного реагування правоохоронних органів. Як зазначають дослідники, у таких умовах значно зростає латентність злочинів, а також ускладнюється фіксація доказової інформації [7, с. 111].

Встановлено, що під впливом збройної агресії відбувається трансформація механізму вчинення зазначених кримінальних правопорушень, що проявляється у зміні способів їх реалізації, ускладненні обстановки вчинення, підвищенні рівня прихованості та суттєвому зростанні ролі цифрових технологій [8, с. 111].

Вважаючи на вищезазначене, пропонуємо виокремлювати такі рівні організації діяльності оперативних підрозділів: 1) організація проведення конкретного ОРЗ або певної НСРД; 2) організація проведення комплексу ОРЗ у межах оперативної профілактики, оперативного пошуку, оперативної розробки, а також комплексу НСРД у межах кримінального провадження; 3) організація роботи спеціалізованого негласного підрозділу з одночасного виконання різних завдань і доручень на проведення ОРЗ або НСРД; 4) організація роботи конкретного оперативного підрозділу з проведення ОРД (зараховуючи організацію роботи з негласним апаратом, організацію оперативного обслуговування певних об'єктів і галузей, організацію аналітичної роботи) та виконання доручень слідчого, вказівок прокурора на проведення НСРД; 5) організація роботи системи оперативних підрозділів одного правоохоронного органу (зокрема, Національної поліції України); 6) організація роботи системи оперативних підрозділів усіх правоохоронних органів.

Потребують подальшого наукового опрацювання особливості організації діяльності оперативних підрозділів, зокрема алгоритми дій слідчого та оперативного працівника в умовах дефіциту часу, інформації та ресурсів, а також забезпечення ефективної взаємодії з оперативними підрозділами інших

правоохоронних органів, військовими формуваннями та міжнародними організаціями. Відсутність систематизованих рекомендацій у цій сфері негативно впливає на ефективність розкриття та розслідування таких злочинів.

Отже, є об'єктивна потреба в комплексному дослідженні оперативно-розшукової характеристики незаконного позбавлення волі або викрадення людини з урахуванням сучасних викликів воєнного часу, що зумовлює необхідність розроблення нових підходів до їх оперативного забезпечення та вдосконалення методики виявлення та розкриття. Ефективна організація діяльності оперативних підрозділів є ключовим чинником у протидії викраденню людей. Вона потребує комплексного підходу, що поєднує правові, організаційні та технологічні заходи. Пріоритетом має залишатися захист прав людини та забезпечення національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Дяковський Г. Л. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою : автореф. 12.00.09. Дніпро, 2017. 22 с.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Статистика. *Офіс Генерального прокурора* : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
6. Про взаємодію Служби безпеки України та Національної поліції України під час організації розшуку осіб : наказ СБУ, МВС України від 20 лют. 2025 р. № 54/112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-25#Text>
7. Лугіна Н., Беличко В., Підгородецький В. Гарантії справедливого суду в умовах збройного конфлікту: кримінально-процесуальний аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 3, № 3. С. 110–114.
8. Примак В. І. Криміналістична характеристика незаконного позбавлення волі або викрадення людини в умовах воєнного стану. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20041389>

Зубкова Любов Анатоліївна, провідний науковий співробітник секретаріату Вченої ради НАВС, кандидат юридичних наук, старший дослідник

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В СИСТЕМІ ЗАСОБІВ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Антикорупційна проблематика залишається для сучасного правознавства однією із актуальних тем, не зважаючи на прояви посиленої уваги до цього антисоціального явища з боку представників галузевих наук, зокрема тих, що наближені до вивчення діяльності органів державної влади або місцевого самоврядування, висвітлення економічних питань або питань державної служби, державного управління тощо.

На жаль, статистичні дані результатів діяльності правоохоронних органів свідчать про наявність негативної тенденції у сфері антикорупційної діяльності, що змушує привертати додаткову увагу науковців, практиків, законотворців до цієї проблематики, ретельніше замислюватися над дієвістю превентивних заходів та ефективністю нормативного блоку механізму правового регулювання відносин у цій сфері. Враховуючи наявні позитивні зрушення у сфері протидії корупційній діяльності, все ж таки статистичні дані викликають занепокоєння. На прикладі Вищого антикорупційного суду можна спостерігати хоч і нестійку, але небезпечну тенденцію у кількості кримінальних проваджень, що надійшли для розгляду: 2021 рік (- 26 %); 2022 рік (+ 33 %); 2023 рік (+55 %); 2024 рік (- 6 %); 2025 рік (+28,7 %) [1].

Фахівці вказують на рівномірність проникнення корупції в систему владних відносин. Це означає, що незалежно від сфери державної діяльності, виду та напрямку державної політики (економічна політика держави, безпекова, правоохоронна, освітня тощо), корупція продовжує мати місце. Для кожної сфери формуються свої відповідні ризики, що сприяють проявам антисоціальної поведінки. Наприклад, у сфері діяльності Національної поліції України корупційні ризики найчастіше пов'язані зі зловживанням службовими повноваженнями, отриманням неправомірної вигоди, конфліктом інтересів, а також порушеннями під час проведення публічних закупівель. У сфері здійснення повноважень Державною міграційною службою ризики виникають під час надання адміністративних послуг, оформлення паспортних документів тощо. Для Державної прикордонної служби характерними ризиковими ситуаціями є сприяння у незаконному перетині державного кордону, перевезенні контрабандної продукції або неналежному здійсненню контролю за рухом населення та товарів.

Для органів та підрозділів системи внутрішніх справ подолання корупційних проявів є одним із найважливіших завдань, спрямованих на соціальні простори як в середині правоохоронної системи, так і поза її межами відповідно до сфери та обсягу повноважень владних суб'єктів. При цьому можемо констатувати, що для ефективної антикорупційної діяльності сформовано розвинуту нормативну базу,